

відповідали б учиненим у зоні проведення антитерористичної операції суспільно небезпечним діянням. Нині існує нагальна потреба в перегляді розділів розділу XIX-XX Кодексу з метою зарахування до їх складу норм, які б передбачали кримінальну відповідальність за всі дії проти інтересів народу України.

Відсутність таких норм суттєво обмежує можливості правоохоронних органів щодо ефективного реагування на вказані дії, зокрема не дає змоги активно розслідувати такі події, збирати доказову інформацію задля подальшого використання її в міжнародних судах в інтересах України.

Бабін Борис Володимирович - професор
кафедри міжнародного права та
порівняльного правознавства
Міжнародного гуманітарного
університету, доктор юридичних наук,
професор

ЧИННІСТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ ЖЕНЕВСЬКИХ КОНВЕНЦІЙ 1949 р. ТА ДОДАТКОВИХ ПРОТОКОЛІВ 1977 р.: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Доведення під час кримінального провадження вини осіб у вчиненні міжнародних воєнних злочинів супроводжується вимогою щодо встановлення чинності для України женевських конвенцій 1949 р. та додаткових протоколів до них 1977 р. як «законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України».

Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. (I Женевська конвенція), Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 р. (II Женевська конвенція), Женевська конвенція про поведінку з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. (III Женевська конвенція), Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. (IV Женевська конвенція), Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 р. (Протокол I), Додатковий протокол до женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується

захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру, від 8 червня 1977 р. (Протокол II) та Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р., що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми, від 8 грудня 2005 р. (Протокол III) становлять загальноновизнану міжнародну договірну кодифікацію сучасних норм міжнародного гуманітарного права або законів і звичаїв війни.

III Женевська конвенція набула чинності 21 жовтня 1950 р., а нині до неї приєдналося 196 країн світу. Протокол I почав діяти 7 грудня 1978 р. Станом на сьогодні його підписали та ратифікували 174 держави. Усі чотири згадані Женевські конвенції були ратифіковані Указом Президії Верховної Ради УРСР «Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни» від 3 липня 1954 р. із застереженнями, які були зроблені представниками УРСР під час підписання цих міжнародних документів в Женеві 12 грудня 1949 р. Зазначений Указ було схвалено відповідно до п. «б» ст. 30 Конституції УРСР від 30 січня 1937 р. чинної редакції. За офіційними відомостями депозитарію (Швейцарської Конфедерації) III Женевська конвенція набула чинності для УРСР 3 лютого 1955 р.

Це застереження стосувалося ст. 10 та передбачало невизнання УРСР чинності запитів держави, що тримає в полоні, до нейтральної держави або гуманітарної організації щодо виконання гуманітарних функцій, які виконує держава-покровителька, наданих без згоди на те уряду держави, громадянами якої є відповідні військовополонені. У Законі України «Про зняття застережень України до Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року» від 8 лютого 2006 р. № 3413-IV застереження було знято, а також зазначено, що відповідні положення вказаної статті будуть поширюватись на випадки, які можуть виникнути після отримання депозитарієм (Швейцарською Конфедерацією) повідомлення про зняття Україною застережень. Відповідне зняття застережень було визнано депозитарієм як вчинене стороною III Женевської конвенції належним шляхом, підтвердженням чого є лист Федерального департаменту закордонних справ Швейцарської Конфедерації від 7 серпня 2006 р. P.242.512.0 GEN 9/06.

Протоколи I та II ратифіковані Указом Президії Верховної Ради УРСР № 7960-XI від 18 серпня 1989 р. без застережень. Цей

Указ було схвалено відповідно до п. 15 ст. 72, ст. 74, п. 13 ст. 108 Конституції УРСР від 20 квітня 1978 р. У листі Федерального департаменту закордонних справ Швейцарської Конфедерації «Ратифікація Додаткових протоколів I та II Україною» від 30 травня 1990 р. р.о.411.619 URSS було зазначено, що відповідний інструмент ратифікації був отриманий Швейцарською Конфедерацією 25 січня 1990 р. Протокол I набув чинності для УРСР 25 липня 1990 р.

Таким чином, III Женевська конвенція та Протокол I станом на 1991 р. були міжнародними договорами, які УРСР уклала відповідно до її повноважень, встановлених законодавством СРСР, та згідно з усіма вимогами міжнародного права. У ст. 6 Закону України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. № 1543-XII, підтвержені зобов'язання України за міжнародними договорами, укладеними УРСР, тобто до проголошення незалежності. Відповідне правонаступництво України не охоплюють норми Віденської конвенції про правонаступництво держав від 23 серпня 1978 р., до якої Україна приєдналася Постановою Верховної Ради України від 17 вересня 1992 р. № 2608-XII, адже цей документ набув чинності для України, лише 6 листопада 1996 р. До того ж, згідно з ч. 1 ст. 7 цієї Конвенції, її варто застосовувати винятково щодо правонаступництва держав, що настало після набуття нею сили (якщо не було досягнуто інших домовленостей).

За ч. 2 ст. 7 Віденської конвенції держава-спадкоємиця може після приєднання до неї зробити заяву, що вона буде застосовувати ці положення до власного правонаступництва держав, що настало до набуття сили цією Конвенцією, у своїх відносинах з будь-якою іншою договірною державою або з будь-якою іншою державою-учасницею цієї Конвенції, яка також зробить заяву про свою згоду з вказаною заявою цієї держави- правонаступниці. Однак варто зауважити, що до Віденської конвенції 1978 р. станом на 2016 р. приєдналося лише 22 країни світу (наприклад, Російська Федерація не є її учасницею).

Водночас вищенаведене правонаступництво України передбачено ст. 11 «Способи вираження згоди на обов'язковість договору» Віденської конвенції, за якою згода держави на обов'язковість для неї договору може бути виражена підписанням договору, обміном документами, затвердженням, приєднанням до

нього або будь-яким іншим способом, про який було домовлено. Підтвердження Україною власного правонаступництва щодо міжнародних договорів, укладених УРСР, відображено у ст. 6 Закону України «Про правонаступництво України», не викликало за період 1991-2016 рр. заперечень у жодній міжнародній організації або іноземній державі. За нормою Віденської конвенції 1969 р. таке правонаступництво визначено як інший спосіб приєднання, про який було домовлено. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. набула чинності 27 січня 1980 р. та містить зобов'язання для 114 держав-учасниць. УРСР приєдналася до Віденської конвенції 1969 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР № 2077-XI від 14 квітня 1986 р., із застереженнями, які не стосуються змісту ст. 11 цієї угоди.

Варто додати, що женевські конвенції та протоколи до них були оприлюднені у офіційних виданнях незалежної України. Так, III Женевську конвенцію було надруковано в офіційному перекладі українською мовою в «Офіційному віснику України» (2010, № 62, с. 132, ст. 2179), з наданням коду акту 52370/2010. Протокол I було видано в офіційному перекладі українською мовою в «Зібранні чинних міжнародних договорів України», виданому МЗС України у 2001 р. (Т. 1, 1990-1991 рр.).

Визнання України як належної сторони женевських конвенцій та протоколів I та II наявні у вищезазначених листах уповноваженого органу депозитарія - Федерального департаменту закордонних справ Швейцарської Конфедерації від 30 травня 1990 р. та 7 серпня 2006 р. Посилання на женевські конвенції й протоколи I та II як на джерела права також є в преамбулі, абз. 2 ст. 1, абз. 1, 4 ст. 2, абз. 3 ст. 2¹ та ч. 1 ст. 18 Закону України «Про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала в Україні» від 8 липня 1999 р. № 862-ХГУ у редакції Закону України від 22 жовтня 2009 р. № 1675-VI. Пряме посилання на III Женевську конвенцію як на джерело права, де визначено зобов'язання для України, міститься у постанові Кабінету Міністрів України від 19 липня 2005 р. № 595.

До того ж, у ст. 2 Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28 листопада 2002 р. № 330-ІУ вказано, що «законодавство України про Товариство Червоного Хреста України та про символіку Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала базується на Конституції»

України, женеvських конвенціях про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. та додаткових протоколах до них, складається з інших міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України». Таким чином, у цьому нормативному акті додатково підтверджено важливість женеvських конвенцій 1949 р. та додаткових протоколів до них для України.

Отже, женеvські конвенції 1949 р. та додаткові протоколи до женеvських конвенцій 1977 р. є міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а їх норми та принципи є законами та звичаями війни, що передбачені такими міжнародними договорами.

Бантшишев Олександр Федорович -
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії № 1 науково-
організаційного центру Національної
академії Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук, професор;
Титула Дмитро Вікторович - науковий
співробітник наукової
лабораторії № 1 науково-
організаційного центру Національної
академії Служби безпеки України

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ І КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Аналіз матеріалів судової практики засвідчив, що суди в Україні по-різному оцінюють фінансування діяльності воєнізованих формувань у самопроголошених, так званих Луганській і Донецькій народних республіках. 2014 року зафіксовано порушень: за ст. 258 Кримінального кодексу (КК) України «Терористичний акт» - 1499, ст. 258¹ КК України «Втягнення у вчинення терористичного акту» - 7; ст. 258² КК України «Публічні заклики до вчинення терористичного акту» - 4; ст. 258³ КК України «Створення терористичної групи чи терористичної організації» - 478; ст. 258⁴ КК України «Сприяння вчиненню терористичного акту» - 11; ст. 258⁵ КК України «Фінансування терористичної діяльності» - 54;